

A kis- és középvállalkozások helyzete hazánkban

A tartalomról

- 1 Kkv fogalma a statisztikában
- 1 A kis- és közepes méretű vállalkozások száma és összetétele
- 2 Kkv-szektor szerepe a gazdasági teljesítményben
- 3 Kkv-szektor finanszírozása
- 4 Kkv-szektor helyzete nemzetközi összehasonlításban

A rendszerváltást követően, a kilencvenes évek folyamán kialakult új magyar gazdaságszerkezetet a kettőség jellemzi: kevés számú, jellemzően exportorientált nagyvállalatok és nagy sokaságú, inkább a helyi gazdasági élet működésében kiemelt szerepű kis- és középvállalkozások (kkv-k) alkotják a vállalkozások körét. A kkv-k helyzete, teljesítményük alakulása számottevő mértékben befolyásolja a hazai gazdaság helyzetét.

Kkv fogalma a statisztikában

A 2004. évi XXXIV. törvény szerint – az Európai Bizottság ajánlásával összhangban – Magyarországon az a vállalkozás számít kis- és középvállalkozásnak, amely legfeljebb 249 főt foglalkoztat, éves nettó árbevétele nem éri el az 50 millió eurót vagy a mérlegfőösszege nem haladja meg a 43 millió eurót, valamint az állam vagy az önkormányzat közvetlen vagy közvetett tulajdoni részesedése külön-külön vagy együttesen nem haladja meg a 25%-ot. A statisztikai lehatárolás viszont kizárólag a létszám-kategória alapján történik: a legfeljebb 49 főt foglalkoztató vállalkozások kisvállalkozásnak, az 50–249 fővel működő vállalatok középvállalkozásnak minősülnek. A 10 főnél kevesebb foglalkoztatottal rendelkező cég mikro-vállalkozásnak számít.

A kis- és közepes méretű vállalkozások száma és összetétele

2012. december 31-én Magyarországon 961 847 vállalkozást regisztráltak. A létszám-kategóriák alapján ebből 960 978 cég (99,9%) a kis- és középvállalkozások közé tartozott és mindössze 869 – legalább 250 főt foglalkoztató – gazdasági szervezet számított nagyvállalatnak. 2011 végéhez képest a 250 fő alatti létszámmal rendelkező cégek száma 1,1%-kal csökkent.

2012 végén a **regisztrált kis- és középvállalkozások** 99,5%-a, 956 300 cég tartozott a legfeljebb 49 foglalkoztatottal rendelkező kisvállalkozások körébe. Ez a 2011. évi 966,6 ezer után a második legmagasabb érték. A 2011-et megelőző 9 évben jellemzően 898 és 936 ezer között mozgott a kisvállalkozások száma. (A vállalkozások számát egyes években befolyásolta a gazdasági társaságokra vonatkozó jogszabályi környezet, valamint a gazdálkodási formák besorolásának változása.) A gazdálkodási forma szerint a regisztrált kisvállalkozások 41,9%-a korlátolt felelősségű

társaság, 38,6%-a egyéni vállalkozás, a 18,0%-a betéti társaság volt. Csaknem minden harmadik kisvállalkozás legfeljebb 1 foglalkoztatottal rendelkező egyéni vállalkozás volt. A mikrovállalkozások aránya a kisvállalkozások körében 96,7%-os volt. A 10–49 fővel regisztrált cégek száma 2002 óta 30 és 33 ezer között ingadozik, 2012-ben 31,2 ezer volt.

A regisztrált középvállalkozások száma 4678 volt 2012 végén, arányuk a kkv-kon belül mindössze 0,5% volt. 2001 és 2011 között 4659 és 4979 között ingadozott a regisztrált közepes méretű cégek mennyisége. Ez alól egyedül a 2009. év kivétel, amikor 5130 vállalkozás rendelkezett 50–249 fő alkalmazottal. A középvállalkozások több mint háromnegyede kft. formájában működött.

A regisztrált kis- és középvállalkozások tekintetében jelentős **területi koncentráció** figyelhető meg: a fővárosnak köszönhetően a közép-magyarországi régió jelentősen kiemelkedik. 2012-ben az összes kkv 45%-a közép-magyarországi, ezen belül 31%-a budapesti volt. (A működő vállalkozások esetében ez az arány 40, illetve 27% volt.)

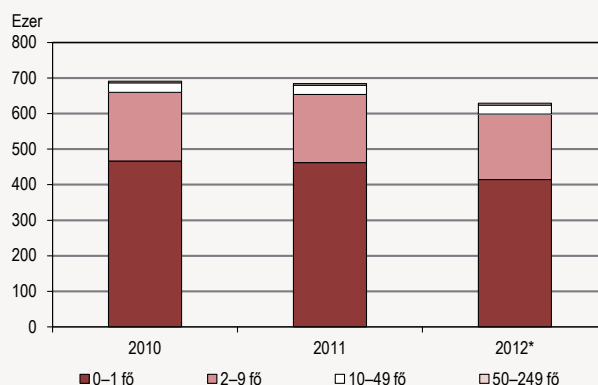
A 2012. évi előzetes adatok alapján a kkv-szektorban tényleges gazdálkodási tevékenységet a cégek 65,4%-a végzett. A **működési arány** a mikrovállalkozások körében 64,7%-os, ami a legalacsonyabbnak számít. A 10–49 fős kisvállalkozások esetében a ráta viszont 82,4, a középvállalkozások körében pedig 98,4% volt. (2000 és 2011 között a kkv-k működési aránya 70% feletti, a legtöbb évben 75–77% közötti volt.)

A 2012. évi előzetes adatok szerint a hazánkban **működő** 629 585 **vállalkozásból** 628 707 volt kis- és középvállalkozás, amely visszaesést jelent a megelőző évekhez képest. 2002 és 2011 között a működő kkv-k száma – 2004 és 2005 kivételével – 680 és 700 ezer között ingadozott.

A **gazdálkodási formák** közül a legnagyobb részt (66%) az egyéni vállalkozások teszik ki. A létszám növekedésével a cégek között azonban egyre nagyobb a társas vállalkozások aránya. A társas gazdálkodási formák közül a szervezetméret növekedésével a kft-k és a részvénytársaságok aránya fokozatosan növekszik, a betéti társaságok ugyanakkor a kisebb létszámú vállalkozások között képviselnek nagyobb arányt.

1. ábra

A működő kis- és középvállalkozások száma létszám-kategóriánként

* Előzetes adat.

A kis- és középvállalkozások **ágazati szerkezete** (amelyben az elmúlt 5 évben jelentős változás nem történt) egyértelműen tükrözi a szolgáltató szektor meghatározó szerepét a körökben, négyötödük ugyanis a szolgáltatások területén működött. Az ártermelő ágazatok (mezőgazdaság, ipar és építőipar) együttes súlya a szervezetméret növekedésével párhuzamosan emelkedik: a 2012. évi előzetes adatok szerint a kkv-kon belül a mikrovállalkozások közel 20, a 10–49 fős cégek közel 40%-a, a középvállalkozások több mint fele tartozott az ártermelő ágazatok valamelyikébe. A működő kis- és középvállalkozások aránya szinte mindegyik nemzetgazdasági ágban legalább 99%, kivételt egyedül a víz- és hulladékgazdálkodás képez, ahol a cégek 98,3%-a számít kkv-nak. A középvállalkozások aránya az ipar területén a legnagyobb: az energiaiparban 8,6, a víz- és hulladékgazdálkodás területén 6,7, a feldolgozóiparban 3,5%. Az utóbbin belül 4 alágban is meghaladja a középvállalkozások aránya a 10%-ot: gyógyszergyártás (19%), kocszgyártás, kőolaj-feldolgozás (14%), járműgyártás (12%), valamint villamos berendezés gyártása (11%). (Az előbbieken felsorolt alágak egyikében sem haladja meg az ezret az összes működő vállalkozás száma.) A tényleges tevékenységet folytató mikrovállalkozások a szolgáltatással foglalkozó nemzetgazdasági ágak mindegyikében 92% felett van.

Kkv-szektor szerepe a gazdasági teljesítményben¹⁾

A rendszerváltást követő új gazdaság szerkezet kialakulásában fontos szerep jutott a kis- és közepes vállalkozásoknak, amelyek napjainkban számottevő mértékben befolyásolják a magyar gazdasági teljesítményt és jelentős részt vállalnak a foglalkoztatásban.

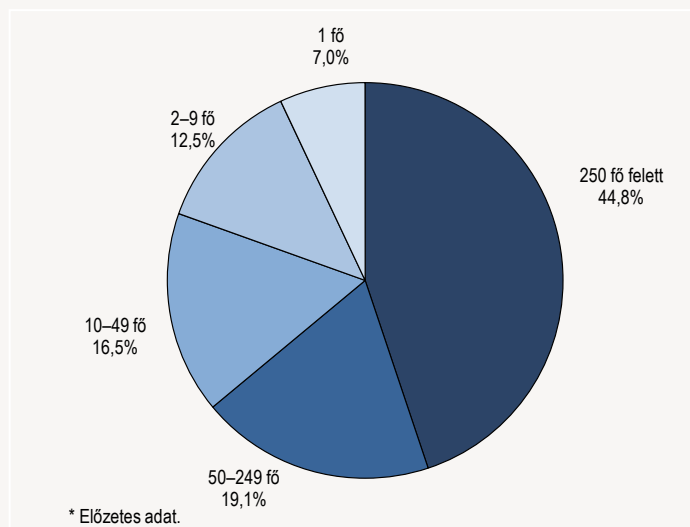
A 2012. évi előzetes adatok szerint a vállalkozások által realizált – a cégek teljesítményét jól tükröző – **árbevétel** 58,3%-a köthető a kis- és középvállalkozásokhoz. 2001 és 2009 között – két év kivételével – legalább 60%-os volt a kkv-szektor részesedése, 2010 óta viszont csekély mértékben mérséklődött az arány (58–59% közötti). A kkv-szektor által elért árbevétel több mint 60%-a – a szolgáltató ágazatokban működő cégek túlsúlya következtében – a tercier szektorban, ezen belül közel 40%-a a kereskedelem, gépjárműjavítás területén realizálódott. A kereskedelem, gépjárműjavítás után azonban a második legmagasabb részesedéssel (17%) a feldolgozóipar rendelkezik, annak ellenére, hogy a feldolgozóipari termelés nagyrészt a nagyvállalatoknál koncentrálódik. A szervezetméret növekedésével az előbbi aránya csökken, az utóbbié növekszik. A középvállalkozások esetében az elmúlt öt évben az árbevétel legalább héttizede mindössze három nemzetgazdaságban (kereskedelem, gépjárműjavítás; feldolgozóipar és energiaipar) keletkezett. Az ágazati arányokat tekintve 2008 óta jelentős változás nem következett be. Az előzetes adatok szerint a középvállalkozások több mint 90%-a legalább 100 millió forintos árbevételt ért el 2012-ben.

Az árbevétellel ellentétben a **bruttó hozzáadott érték** esetében a kkv-szektor részesedése nem csökkent a válság óta eltelt időszakban. Az arány 2007 óta 55% körül alakul, és az előzetes adatok szerint 2012-ben 55,2% volt. A kisvállalkozások aránya valamelyest emelkedett az elmúlt időszakban: 2001 és 2007 között 33,3 és 35,1% között volt az arányuk, 2008 óta viszont 36,0–36,6% a részesedésük. (2012-ben a hozzáadott érték 36,1%-át állították elő a kisvállalkozások.) Az ágazati megoszlás alapján a hozzáadott érték közel kétharmada – az árbevételhez hasonlóan – a szolgáltató szektorban keletkezett. A kereskedelem, gépjárműjavítás szerepe – az árbevétellel ellentétben – kevésbé domináns, a kkv-k gazdasági teljesítményéből csak 20%-kal részesedett 2012-ben. (2008-ban ez az arány még 24% volt.) Ezen kívül a feldolgozóipar a bruttó hozzáadott érték 21, a szakmai, tudományos, műszaki tevékenység területe pedig a 10%-át jelentette. Az előbbi aránya növekszik, az utóbbié pedig csökken az alkalmazotti létszám emelkedésével. (Figyelemre méltó, hogy a középvállalkozások esetében az ipar aránya mind az árbevétel, mind a hozzáadott érték esetében emelkedést mutatott 2008-hoz képest.)

¹⁾ A pénzügyi szolgáltatás területén működő vállalkozások teljesítményadatait nem tartalmazza azok eltérő gazdasági jellemzői miatt.

2. ábra

A bruttó hozzáadott érték megoszlása a létszám-kategóriák szerint, 2012*

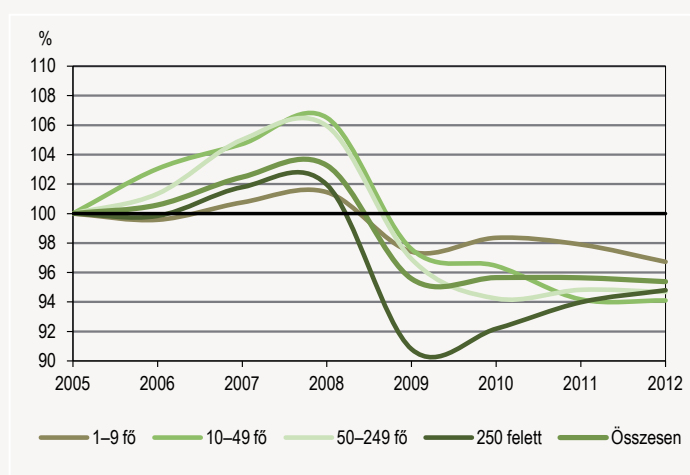

A vállalkozások által **foglalkoztatott** 2,7 millió főből közel 2 millió a kis- és középvállalkozásoknál dolgozott 2012-ben az előzetes adatok szerint. Az arányokat tekintve 2002 óta az összes foglalkoztatott 72–74%-a dolgozott a kkv-szektorban. A foglalkoztatottak létszám-kategória szerinti szerkezetében nem történt számottevő változás az elmúlt 10 évben: az összes foglalkoztatottból a mikrovállalkozások aránya 37–39, a 10–49 fős kisvállalkozásoké 17–19, a középvállalkozásoké pedig 16–17% között mozgott.

2012-ben az összes létszám-kategóriában 3–6%-kal alacsonyabb volt a dolgozók száma a 2005. évihez képest. A gazdasági válság időszakában a kkv-szektorban kisebb mértékben esett vissza a foglalkoztatottak száma, mint a nagyvállalatok esetében. A válságot követő években jelentős javulás csak a nagyvállalatok körében történt.

3. ábra

A foglalkoztatottak alakulása a létszám-kategóriák szerint, 2012 (2005=100)

A nemzetgazdasági ágak szerinti bontás alapján a kkv-k súlya a legtöbb ágban 70% felett van. A foglalkoztatottak legalább 90%-a kkv-nál dolgozott például az építőiparban; az ingatlanügyletek területén; a szakmai, tudományos, műszaki tevékenység nemzetgazdasági ágban; az oktatásban; valamint a humán-egészségügyi, szociális ellátás területén. A legalacsonyabb arány az energiaiparban volt. A feldolgozóipari alkalm-

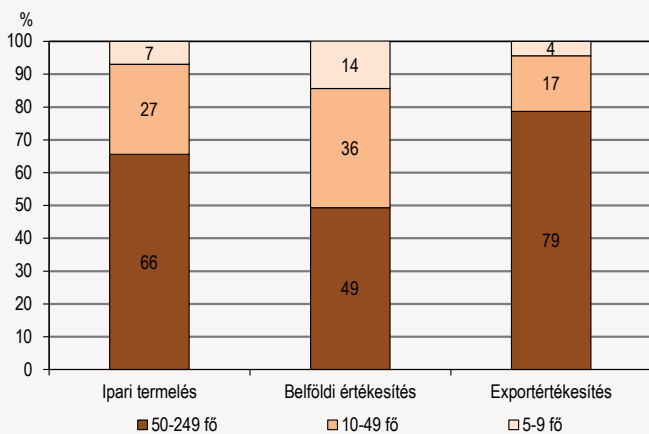
zottak több mint fele a kis- és középvállalkozásoknál dolgozott. A feldolgozóiparban foglalkoztatottak létszám aránya a szervezetméret növekedésével emelkedik. Az egyes létszám-kategóriákat tekintve a mikrovállalkozások a legtöbb munkavállalót a kereskedelem, gépjárműjavítás; a szakmai, tudományos, műszaki tevékenység területén; valamint az építőiparban foglalkoztatták. 2008 óta e három nemzetgazdasági ág együttes aránya 50% volt minden évben. Az elmúlt öt évben a 10-49 fős kisvállalkozásoknál munkát vállalók közel 25%-a kereskedelem, gépjárműjavítás területén, 23% körüli része az iparban és több mint 10%-a az építőiparban dolgozott. A közepes méretű cégeknél – a hozzáadott értékhez és az árbevételhez hasonlóan – a legmagasabb az ipar aránya (közel 40%). A középvállalkozások körében még a kereskedelem, gépjárműjavítás aránya meghatározó, amely 2008 óta 15–17% között mozog.

A vállalkozás méretével párhuzamosan növekszik az **egy foglalkoztatottra jutó árbevétel** nagysága. A 2012. évi előzetes adatok alapján a középvállalkozásoknál egy foglalkoztatottra átlagosan 36,2 millió forint árbevétel jutott, a kisvállalkozásoknál viszont már nem haladja meg a 28,1 millió forintos átlagot. Az üzemméret növekedésével emelkedik a cégek egy foglalkoztatottra jutó árbevétel-termelő képessége.

Az iparban tevékenykedő kvk-k körében a középvállalkozások dominálnak, amelyet – az árbevétel, a hozzáadott érték és a foglalkoztatás mellett – szintén jól tükröz az ipari termelés és értékesítés létszám-kategóriák szerinti megoszlása. A kvk-szektor 2012-ben az ipari termelés 28, a belföldi értékesítés 55, valamint az exportértékesítés 20%-át adta.²⁾

4. ábra

A kvk-k ipari termelésének és értékesítésének létszám-kategóriánkénti megoszlása, 2012*

* Víz- és hulladékgazdálkodás nélkül.

A 2012. évi előzetes adatok szerint a kvk-szektor 6287 milliárd forint értékben exportált terméket a külföldre, mely az összes vállalkozás kivitelének 28%-át jelentette. A részesedés 2001 óta a legmagasabb. A kis- és közepes vállalkozások **exportárbevételének** aránya 2001–2006-ban 22,2 és 23,2% közötti volt, 2008 óta viszont mindegyik évben legalább 25,3%-os volt. (Ezzel párhuzamosan az exportárbevétel nagysága – folyó áron – több mint háromszorosa lett.) Az üzemméret növekedésével a külföldi értékesítés részesedése is emelkedik. A szektor alacsony exportteljesítményének oka, hogy a kvk-k egyrészt a helyi gazdaság működtetésében töltenek be fontos szerepet (főként a kis- és mikrovállalkozások), másrészt jelentős a beszállítói szerepük az exportorientált nagyvállalatok körében. (Ezt alátámasztja az ipari belföldi, valamint exportértékesítések létszám-kategória szerinti bontása is.)

Ágazati bontás alapján a vállalkozások árukivitele meglehetősen egyoldalú. A 2012. évi előzetes adatok alapján az export domináns részét (82%) adó feldolgozóipari kivitelből a középvállalkozások 15, a kis- és mikrovállalkozások együttesen 3,5%-kal részesedtek. Az export 15%-át

adó kereskedelem, gépjárműjavítás esetében a középvállalkozások 34, a 10–49 fős kisvállalkozások 22, a mikrovállalkozások 16%-kal részesedtek. Ez a két ágazat adta a kis- és középvállalkozások exportjának a 91%-át. A többi ágazat súlya a teljes kivitel 1%-át sem érte el, a kvk-szektor cégei azonban azokban vannak többségben. 2011-hez képest az arányok nem változtak számottevően.

A kis- és közepes méretű vállalkozások **túlélési képessége** alacsony. 2006-ban közel 60 ezer új kvk kezdte meg a működését, de 2011-ben már csak a 40,1%-uk működött. A túlélést tekintve a legkisebb aránya a 10–49 fős vállalkozásoknak volt, a 2006-ban alapítottak 39,6%-a működött 2011-ben. A kvk-k 98,5%-át kitevő mikrovállalkozások túlélési rátája 40,1%-os volt. A 2006-ban létrehozott 75 középvállalkozásból 2011-ben 36 működött. A kis- és középvállalkozások túlélési képességét számottevően befolyásolja az általuk végzett tevékenység jellege.

Kvk-szektor finanszírozása

A kis- és középvállalkozások a növekedésüket, új beruházásaikat sokféle módon finanszírozzák. A legismertebb formája ennek a hitelintézetektől történő hitelfelvétel. Hazánkban – számos fejlett országgal ellentétben – a kockázati tőke, az „üzleti angyalok” bevonása kevésbé elterjedt a vállalat fejlesztése érdekében. A tőkepiacról történő forrásbevonás is a ritkán alkalmazott lehetőségek egyike, szemben a fejlett tőkepiaccal rendelkező országokkal. Azt, hogy mikor melyik lehetőséget célszerű alkalmaznia egy cégnek a forrásszerzéshez, jelentős mértékben befolyásolja, hogy az adott kvk a vállalati életciklus melyik szakaszában tart.

Az elmúlt több mint 20 évben a kis- és közepes vállalkozások számára a finanszírozási helyzetük javítása érdekében számos gazdaságpolitikai program (például az Új Széchenyi Hitel, Országos Mikrohitel Program, egyéb támogatott hitel) indult. 2013 folyamán a monetáris politika irányvonalában bekövetkezett változás következtében a Magyar Nemzeti Bank 2013 áprilisában meghirdette a – későbbiekben egy második, nagyobb hitelkeretű szakasszal kibővített – Növekedési Hitelprogramot.

Az első szakasz keretösszege 750 milliárd forint volt, amelyből 701 milliárd forintra kötöttek szerződést. A kvk-k legfeljebb 2,5%-os hitelkamattal juthattak hozzá az új forráshoz, amelyet a korábban felvett hitelek kiváltására, beruházások, valamint forgóeszközök finanszírozására fordíthattak.

A Magyar Nemzeti Bank által publikált statisztika szerint az első szakaszban – 9844 szerződés keretében – 701 milliárd forintnyi hitel vettek fel, amelyből 41%-a új hitel felvételére, 59% pedig meglévő hitel kiváltására irányult. A vállalatméret csökkenésével növekedett a beruházási hitelek aránya.

1. tábla

A Növekedési Hitelprogram első szakaszában nyújtott hitelek cél szerinti megoszlása

Vállalkozás	Új hitel				Hitel-kiváltás	Összesen
	összesen	ebből:				
		beruházási hitel	forgóeszköz hitel			
Mikrovállalkozás	84	66	18	130	214	
Kisvállalkozás	99	54	45	127	226	
Középvállalkozás	107	56	51	154	261	
Összesen	290	177	113	411	701	

Forrás: Magyar Nemzeti Bank.

2) Az ipari adatok nem tartalmazzák a víz- és hulladékgazdálkodás termelését és értékesítését, valamint a legalább 5 főt foglalkoztató vállalkozásokra vonatkoznak.

A Növekedési Hitelprogram második szakaszában a keretösszeg 2000 milliárd forint, amelyből legfeljebb 50 milliárd forintot folyósíthatnak a pénzüntézetek a kkv-knak hitelkiváltás céljából.

Kkv-szektor helyzete nemzetközi összehasonlításban

Az Eurostat 2010. évi adatai szerint az Európai Unióban (EU-27) működő vállalkozások 99,7%-a kis- és középvállalkozásnak minősült. Az arány – az adatot nem közlő Görögországot, Írországot és Máltát nem számítva – mindegyik tagországban 99% felett van.

Az EU vállalkozásai által előállított – tényező költségen számított³⁾ – bruttó hozzáadott értékéből a kkv-szektor 58%-kal részesedett 2010-ben. A foglalkoztatottság tekintetében a kis- és közepes vállalkozások szerepe nagyobb, ugyanis a vállalati dolgozók több mint kétharmadát foglalkoztatták 2010-ben.

A kkv-szektor aránya az EU-tagállamok közül – a tagállamok több mint kétharmadára rendelkezésre álló adatok alapján – Cipruson a legjelentősebb: a bruttó hozzáadott érték 76%-át állítják elő, és a vállalkozásoknál dolgozók több mint nyolctizedét alkalmazzák. A két vizsgált mutató esetében a kkv-szektor aránya az Egyesült Királyságban a legalacsonyabb: a hozzáadott érték 50, valamint a foglalkoztatottak 53%-a köthető a kis- és középvállalatokhoz. Hazánk a hozzáadott értékéből való részesedése alapján az EU-átlag alatt, a foglalkoztatottak esetében pedig az átlag felett van.

Az OECD által készített 2013. évi felmérés alapján⁴⁾ a hazai kkv-szektor hitelállománya 2011-re közel 10%-kal csökkent 2007-hez viszonyítva. A felmérésben résztvevő EU-s tagállamok közül Franciaországban, Olaszországban, Portugáliában és Szlovéniában emelkedett, az Egyesült Királyságban – hazánknál kisebb mértékben – csökkent a hitelállomány nagysága.

A kis- és közepes vállalkozások hiteleinek aránya a teljes vállalati hitelállományban Magyarországon 2011-ben 54,4% volt, amely a 2007. évi értékhez képest 8 százalékponttal kisebb lett. A 9 megfigyelt uniós tagállam közül hazánkban volt a legnagyobb csökkenés, Portugáliában és Olaszországban a csökkenés nem haladta meg a 2 százalékpontot. A kkv-

hitelállomány aránya a megfigyelésben szereplő három – gazdasági erejét tekintve – nagy uniós tagállamban (Egyesült Királyság, Franciaország és Olaszország) mindössze 20% körüli, míg a többi országban 50% feletti volt. A jelentős különbség számottevő részben magyarázható azzal is, hogy a három meghatározó országban a fejlett helyi tőkepiac alternatívát jelenthet a bankhitelekkel szemben. (Az egyesült királysági alacsony arány továbbá alátámasztható azzal, hogy az uniós tagállamok közül ott a legkisebb a kkv-szektor hozzájárulása a gazdasági teljesítményhez.)

2. tábla

A kkv-szektor hitelállományának alakulása hazánkban és néhány uniós tagországban, 2011

Ország	A teljes vállalati hitelállományból a részesedés		Hitelállomány változása 2007-hez képest, %
	mértéke, %	változása 2007-hez képest, százalékpont	
Egyesült Királyság	20,6	0,4	-4,7
Franciaország	20,9	0,2	16,8
Írország	67,8	3,9 ^{a)}	0,9 ^{a)}
Magyarország	54,4	-8,0	-9,1
Olaszország	18,3	-0,5	8,1
Portugália	76,8	-1,5	4,1
Svédország ^{b)}	91,1	2,2	1,4
Szlovákia ^{b)}	79,4	13,7	31,9
Szlovénia	54,3	5,2	32,4

a) változás 2010-hez képest.

b) 2010. évi adatok.

Forrás: Financing SMEs and Entrepreneurs 2013. An OECD Scoreboard. OECD, 2013.

³⁾ A tényező költség nem tartalmazza az adókat, ugyanakkor figyelembe veszi az ártámogatásokat.

⁴⁾ Financing SMEs and Entrepreneurs 2013. An OECD Scoreboard.

További információk, adatok (linkek):

www.ksh.hu

Elérhetőségek:

Krisztian.Kovacs@ksh.hu, Telefon: (+36-1) 345-6463

Klara.Mihics@ksh.hu, Telefon: (+36-1) 345-6384

[Információs szolgálat](#), Telefon: (+36-1) 345-6789